

Available online at <http://jgu.garmian.edu.krd>

Journal of University of Garmian

<https://doi.org/10.24271/garmian.21080313>

پۆلینکرنا رستێ ژلاین هه بوونیقه

Sanya Jebar Abuzeid

بهشی زمانی کوردی، فاکولتیی زانسته مرۆفایه تیکان، زانکۆی زاخۆ

Nermin Ali Islam

بهشی زمانی کوردی، کۆلیژی پهروهرده بنیات، زانکۆی زاخۆ.

Article Info

Received: June , 2021
Accepted : July ,2021
Published :October ,2021

Keywords

رسته، لارسته، سیسته می،
نه سیسته می.

Corresponding Author

Mahabad.abdullah@uoh.edu.iq
peshkawt.majed@garmian.edu.krd

پوخته

ئیک ژبا به تین سه ره کپی رسته سازین دیار کرنا جورین رستانه. ئەف مژاره ب گه له ک جوران هاتینه پۆلینکرنا، ئیک ژ جورئ پۆلینکرنا د زمان کوردیدا پۆلینکرنا رستان ژلاین هه بوون (سیسته می، نه سیسته می) فه یه، ئەف پۆلینکرنا ل سه ربه ماین هه بوون و پیگه ربیا یاسایین بنه ره تیبین رسته سازین د لارستاندا ده پته ده ستیشانکرنا.

ئەف فه کۆلینه ل گورده رنبازا په سی - شرۆفه کاری هاتیبه نه نجامدان و ههروهه هه ولده ت کوب شیوه یه کی گشتی گرنگیا لارستێ د پیکه اتا رستاندا ژلاین هه بوونیقه د زمان کوردی (دیالیکتا کرمانجیا سه ری- شیوه زاری به هدی) دا دیار بکته، نه ته ها د رستین نه ساده (لیکدای، ئالۆز) و تیکه ل (لیکدایا ئالۆز، ئالۆزا لیکدای) دا، به لکو د رستا ساده ژیدا، چونکی لارسته دبته پیکه پئی ئافاکه ر ژبو پیکه اتا هه موو جورین رستین سیسته می و نه سیسته می.

ئارمانجا سه رکیا ئەف فه کۆلین ئه وه، کارتیکن و په یوه ندیا جورین لارستان له سه ر پۆلینکرنا رستان د زمان کوردیدا دیار بکته و جورا جوریا رستان ژلاین هه بوون و پیکه اتنێقه (ساده، نه ساده و تیکه ل) د زمانیدا ژبو جورا جوریا لارستان ژلاین هه بوون (سیسته می، نه سیسته می) و بکاره ینانی (سه ره خۆ، به ند) فه فه دگه ربته، چونکی پیکه پین پشکار د پیکه اتا لارستاندا، لارستین جورا جور به ره مه ده یینیت، ئەف چه ندی ژی کارتیکن ل سه ر جورین رستان هه یه.

پێشهکی

لیستا کورتکریبا زارافان

زارافه	کورتکری
نامراز	ئا
به‌ند	به
سه‌ربخۆ	سه
سیسته‌می	س
لارسته	لا
لێکدان	لێک
گه‌ هاندن	گه
نه‌سیسته‌می	نه‌س

نافونیشان و سنوورئ فه‌کۆلیئ:

ئه‌ف فه‌کۆلینه‌ ب نافونیشانی(پۆلینکرنا رستان ژ لاین هه‌بوونیفه) یه. سنوورئ ئه‌ف فه‌کۆلیئ ناستئ رسته‌سازین(رسته و لارسته) ب تایبه‌تی رستا دیالێکتا کرمانجیبا سه‌ری(شێوه‌زارئ به‌هدیی) یا زمانئ کوردی بخۆفه‌دگرت.

رێبازا فه‌کۆلیئ:

ئه‌ف فه‌کۆلینه‌ ل دویف رێبازا په‌سنئ-شرۆفه‌کاری هاتیه‌ نه‌نجامدان.

گرنگیبا فه‌کۆلیئ:

گرنگیبا ئه‌ف فه‌کۆلیئ د ئه‌وئ چه‌ندیدایه، کو هه‌ولدايه ب ناوایه‌کی دیتر پۆلینکرنا رستان دیاربکه‌ت، نه‌و ئی ب رێکا لارستین کو پشکدارین د پیکهاتا رستین ژه‌ه‌فجودا دکه‌ت، لارسته‌ دبیته‌ پیکه‌پئئ ئافاکه‌ر ژبو پیکهاتا رستان.

نارمانجا فه‌کۆلیئ:

نارمانجا سه‌رکیبا ئه‌ف فه‌کۆلیئ ئه‌وه، کارتیکن و په‌یوه‌ندیبا جۆرین لارستان لسه‌ر پۆلینکرنا رستان ژ لاین هه‌بوونیفه (رستا سیسته‌می، رستا نه‌سیسته‌می) د زمانئ کوردیدا دیاربکه‌ت، ئه‌ف پۆلینکرنه‌ ل گوره‌ی پیکیریکرن و پیکیرینه‌کرنا بنه‌ماين سیسته‌م و یاسایین ئافاکه‌رین لارستان د زمانئ کوردیدا هاتیه‌ بخۆیاکرن.

گریمانە:

گریمانین سه‌ره‌کی ئه‌فه‌نه:

1-ئه‌رئ هه‌می جۆرین رستان وه‌که‌ه‌ف یان ژه‌ه‌فجودانه‌؟ ئه‌گه‌ر ژه‌ه‌فجودا بیت، بۆچ ئه‌گه‌ری فه‌دگه‌ریت؟

2- ئه‌رئ لارسته‌ ته‌نبا دبیته‌ پیکه‌پئئ ئافاکه‌رئ رستین نه‌ساده و تیکه‌ل؟ یانئ پشکدارین د ئافاکرنا رستا ساده ژیدا دکه‌ت؟

3-لارستین سیسته‌میین سه‌ربخۆ و به‌ند کارتیکن ل سه‌ر ده‌ستینشانکرنا جۆرین رستان ژ لاین هه‌بوونیفه هه‌یه‌؟ کیژ ئه‌وان لارستان دبته‌ پیکه‌پئ بۆ جۆرین رستین سیسته‌می و نه‌سیسته‌می.

4-ئه‌رئ پشکداریکرنا لارستین سیسته‌می و نه‌سیسته‌می د پیکهاتا رستین نه‌سیسته‌مییدا وه‌که‌ه‌ف؟ یانئ جۆرین لارستین پشکدار د پیکهاتا رستاندا کارتیکن ل سه‌ر جۆرین رستین نه‌سیسته‌می هه‌یه‌؟

په‌یکه‌رئ فه‌کۆلیئ:

ئه‌ف فه‌کۆلینه‌ ژبلی پێشه‌کیی و نه‌نجامان ژ دوو به‌ندان پیکه‌هیت:

به‌ندئ ئیکه‌م تایبه‌ته‌ ب رستا سیسته‌میفه، د ئه‌ف به‌ندیبا رستا سیسته‌می ل گوره‌ی جۆرین لارستان ل سه‌ر سئ سه‌ره‌بابه‌تین سه‌ره‌کی(رستا ساده،

رستا نه‌ساده، رستا تیکه‌ل) هاتیه‌ پارقه‌کرن، د سه‌ره‌بابه‌ت رستا نه‌ساده‌دا هه‌ر دوو جۆرین رستان(لێکدای، ئالۆز) و تایبه‌تمه‌ندیین ئه‌وان و رێبه‌ندیبا لارستان د رستا ئالۆزدا و رستا تیکه‌ل و جۆرین ئه‌وئ هاتینه‌ به‌حسکرن.

د به‌ندئ دووه‌مدا رستا نه‌سیسته‌می ل گوره‌ی لارستین کو پشکدارین د پیکهاتا ئه‌ویدا دکه‌ن، کو دبیته‌ دوو جۆر (رستا ساده، رستا لێکدای) و رێبه‌ندیبا لارستان د رستا نه‌سیسته‌میبا لێکدایدا هاتینه‌ بخۆیاکرن.

پۆلینکرنا رستان ژ لاین هه‌بوونیفه

ئه‌گه‌ر پیداجوونه‌کی د ناف رستین زمانئ کوردیدا ژ لاین هه‌بوونیفه بکه‌ین، دئ بۆمه‌ بخۆیابیت، هه‌می رسته‌ وه‌که‌ه‌ف نین، به‌لکو ب شێوه‌یین جودانه‌ و ب رێکا سیسته‌م و یاسایین زمانئ ژه‌ه‌ف ده‌ینه‌ جوداکرن، چونکی هنده‌ک رسته‌ ل دویف یاسایین رسته‌سازینبا زمانئ کوردی ده‌ینه‌ ئافاکرن، ئانکو ژ گرێبان پیکه‌هین و پیکیرین ب سیسته‌م و یاسایین ئافاکه‌رین رستان د زمانئ کوردیدا دکه‌ن. به‌ل هنده‌ک رستین دی ب به‌ر سنوورئ ئه‌فان یاسایان ناکه‌فن و پیکیرین ب سیسته‌م و یاسایین ئافاکه‌رین رستان ناکه‌ن، ژبه‌ر ئه‌ف چه‌ندئ رسته‌ ل دویف یاسایین رسته‌سازین ژ لاین هه‌بوونیفه ب سه‌ر دوو جۆران پارقه‌ دبیت:

1-رستا سیسته‌می:

ئه‌و جۆر رستیه، ی ب شێوه‌ی سیسته‌می کاردکه‌ت، واته‌ ژ لاین سیسته‌م زمانیفه‌ دروستن، چونکی پیکیرین ب یاسایین رسته‌سازینبا دکه‌ن و ژئ ده‌رناکه‌فن، واته‌ ئه‌ف رسته‌ ل دویف یاسایین رێزمانیین رستین زمانئ کوردی دچن و ژبه‌که‌یه‌کا سیسته‌میبا ناستئ ژ خۆ کیمتر، واته‌ ژ لارسته‌یه‌کا سیسته‌می یان پتر پیکه‌هیت، فیجا چ لارستا⁽¹⁾ سه‌ربخۆ یان به‌ند بن، چونکی (لارسته) پیکه‌پئئ ئافاکه‌رئ رستیه^(Andersen,S 2014: 55). د هه‌ر لارسته‌یه‌کا سیسته‌مییدا کاره‌ک هه‌بیت، وه‌ک:

1-ئه‌ز هاتم و تو جووی.

لا 1 لا 2

رستا (1) ژ دوو لارستین سه‌ربخۆ پیکهاتیه، هه‌ر لارسته‌یه‌کێژ گرێبه‌کا کاری هه‌یه، د لارستا ئیکه‌مدا (هات) و د لارستا دووه‌مدا (جوو) کارن.

رستا سیسته‌می ژ لاین پیکهاتنیفه دابه‌ش دبیته‌ ل سه‌ر:

1-1-رستا ساده :

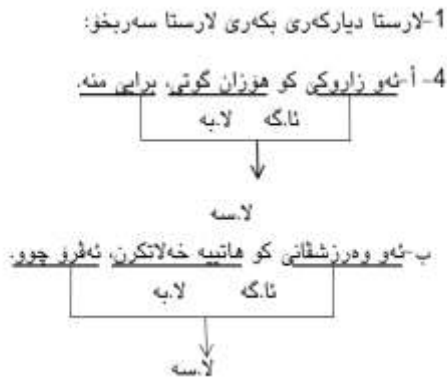
ئه‌و رسته‌یه، کو ته‌نبا ژ به‌که‌یه‌کا سه‌ربخۆ ژ ناستئ ژ خوه‌ کیمتر پیکه‌هیت، ئانکو(ته‌نبا له‌ یه‌ک رستیه‌ پیکهاتوه‌ه) شیلان عومه‌ر حسه‌ین (23:2011) واته‌ ژ لارسته‌یه‌کا سه‌ربخۆ پیکه‌هیت و ئه‌و لارسته‌ خودان پیکهات و واتایه‌کا سه‌ربخۆیه، پیدئ ب لارستین دی نینه، ئه‌و لارسته‌ ب لارستا ((سه‌ربخۆ) یان لارستا (سه‌ره‌کی)) (Andersen,S 2014: 2) یان لارستا (بنیاتی) ده‌یته‌ نافکرن (9: 2006: A Carnie):

2- رۆژینئ رۆمانه‌ک خواند.

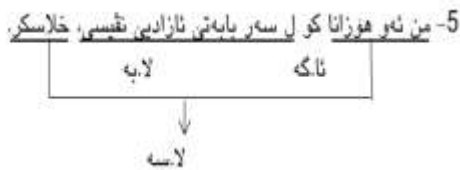
لا

رستا (2) رسته‌یه‌کا سیسته‌میبا ساده‌یه، ئه‌ف رسته‌یه‌ ژ لارسته‌یه‌کا سه‌ربخۆ پیکه‌هیت، د ئه‌ف لارستیدا گرێبه‌کا کاری(خواند) هه‌یه، پیکه‌پئئ ئه‌وئ ل گوره‌ی یاسایین رسته‌سازینبا زمانئ کوردی (بکه‌ر، به‌رکار، کار) هاتینه‌ رێکخستن و ئافاکرن، که‌واته‌ هه‌ر رسته‌یه‌کا سیسته‌میبا ساده‌ ژ لارسته‌یه‌کا سه‌ربخۆ پیکه‌هیت.

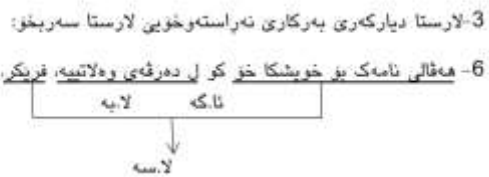
گهاندن(کو)⁽³⁾ ل پشیا لارستا بهندا دیارکهری دهیت و رستهکا ئالۆز دروستدکەت، ژلاین ریزمانیفه دبته دیارکهری پیکهینه کئ لارستا سهربخۆ:

ئهگهر نۆپهه کئ ل رستین ژماره(4، ب) بکهین، دئ بۆ مه دیاربت، کو لارستین بهندین(هۆزان گوتی، هاتیه خه لاتکرئ) دبته دیارکهری بکهترین(ئهوه زاروکئ، ئهوه وهرزشفان) لارستین سهربخۆنه.

د رستا ژماره(5)دا لارستا(ل سه ربابهتن نازادین نفیسی) دیارکهری بهرکارئ راستهوخۆین(ئهوه هۆزان) لارستا سهربخۆیه.

د رستا ژماره(6)دا لارستا(ل درهقی وهلاتیه) دیارکهری بهرکارئ نه راستهوخۆین(بۆ خویشکا خو) لارستا سهربخۆیه.

4-لارستا دیارکهری تهواوکهرئ لارستا سهربخۆ:

7- ئهفه ئهوه قوتابیه، کو دوهی گژ بووی.

لاسه ناگه لابه

د رستا ژماره(7)دا لارستا(دوهی گژبووی) دیارکهری تهواوکهرئ (قوتابی) لارستا سهربخۆیه.

تایبهتمه ندین رستا ئالۆز:

1- رستا ئالۆز ب کیمیفه ژ لارستهیهکا سهربخۆ و لارستهیهکا بهند پیکهاتیه، کهواته ژ دوو لارستان یان پتر پیکدهیت.

2-لارستین ئهوه ژلاین ریزمانیفه ژهه فچودانه.

3-لارستا بهند ب پهیوهندییهکا ریزمانی ب لارستا سهربخۆه دهیته گرئدان.

4-نامرازئ گهاندن(کو، داکو، ئهگهر، ژبه رکو،...) ل پشیا لارستا بهند دهیت، جۆرین لارستین بهند ب ریکا جۆرئ نامرازئ گهاندن دهیته دیارکرئ، وهکو لارستا(دیارکهری، دهمی، ئهگهری، ئهنجامی...) (4).

2-رستا نه ساده:

ئهوه جۆرئ رستیه، کو ب کیمیفه ژ دوو پهکهین ژ ناستئ ژخۆ کیمتر پیکدهیت، ئهفه پهکهیه لارستین سیسته مینه، کو دبته پیکهین پیکهاتا رستین نه ساده، کهواته رستین نه ساده ژ لارستان پیکدهین نهک گرئیان، ئهفجا لارستین سهربخۆ یان بهند بن، لهورا ل گوردهی پشکداریکرنا جۆرین لارستان د رستا نه سادهدا ل سهردوو جوران پارقه دبته:

1-2-1-رستا لیکدایی:

رستا لیکدایی ژ لیکدانا دوو لارستین سهربخۆ یان پتر پیکدهیت، ئهفه جۆرئ رستئ ((ژلاین ریزمانیفه دشیاندایه رستا لیکدایی ههتا بیدوماهی بهیتنه مهزنگرن)) (بائیز عومهر ئهحمده، 2012: 45) و (ههر لارستهیهکا ئهوه ههبوونهکا سهربخۆ ههیه) (بائیز عومهر ئهحمده و شلیتر نایف ئهمین، 2009: 21) و ب هاریکاری نامرازین (و، بهئ، یان...یان، نه...نه،...هتد)، یان(،) پیکه دهینه لیکدان و نامراز ((ناچیته ناو دارشتی لارستهکانهوه، واته تیکه ل پیکهاتی نابن، تهها ئه رکی لیکدان ههیه)) (کوردستان موکریانئ، 1986: 71)، وهک:

3-أ- من پهرتوک فیان و ته بۆمن پینوس هینان.

لاسه 1 نا لیک لاسه 2

ب-نهسپین هات و پهرتوکئ خو بهرهه فکرن، ئیک ب ئیک خواند و.....هتد.

لاسه 1 نا لیک لاسه 2 لاسه 3

تایبهتمه ندین رستا لیکدایی:

1-رستا لیکدایی ژ دوو لارستین سهربخۆ یان پتر پیکدهیت، د شیاندایه ههتا بیدوماهی بهیتنه مهزنگرن.

2-لارستین ئهوه ژلاین ریزمانیفه سهربخۆ وهکهفن.

3-ههر لارستهیهکا ئهوه کارهک ههیه، لهورا ئهفه جۆرئ رستئ پتر ژ کارهکی ب خۆه دگرت.

4-نامرازین لیکدهترین(و، بهئ، یان...یان،...هتد) جۆرین لارستین ئهوه بههفرا گرئدهت و تهها ئه رکی لیکدانئ دبینن.

5-جۆرین رستا لیکدایی، ل دویف نامرازان دبته پینج جۆر، وهک: رستا لیکدایی (ل دویف ئیک، ههلهژاردی، بهروفاژی، نهگه تیف، هاوړیک) (2).

6- پیکهاتا ئهوه جۆرئ رستئ پیکهاتیه ژ:

لارستا سهربخۆ + نامرازئ لیکدانئ یان (،) + لارستا سهربخۆ +... هتد.

2-2-1-رستا ئالۆز:

ئهوه جۆرئ رستا نه سادهیه، نهوا ب کیمیفه ژ لارستهیهکا سهربخۆ و لارستهیهکا بهند پیکهاتیه (کوردستان موکریانئ، 2004: 5) و لارستین ئهوه ژلاین ریزمانیفه ژهه فچودانه، ههروهسا دبته ئهفه رستهیه ژ لارستهیهکا سهربخۆ و دوو لارستین بهند یان پتر پیکهیت (Crystal D.,2003: 90 Andersen,S 2014: 2) ئهوه لارسته ب پهیوهندییهکا ریزمانی پیکهفه دهینه گرئدان، ههروهسا نامرازئ گهاندن رۆل د گهاندنا لارستاندا دبیت، نانکو لارستا بهند (ههردهم ب لارستا سهربخۆه دهیته گرئدان(Quirk, R & Greenbaum,S 1992:309)، بۆ نمونه نامرازئ

لارستین بەند دەیت و ژلایخ واتایئفە ئەف لارستە پێکفە دەیتە گرتدان،
بەفرا دبنە رستا نالۆز، وەك:

12- ئەگەر تویو، دەمێ کو ئەو دەیت، ئەز ئی دئ هێم.

ناگە لا. بە ناگە لا. بە لا. سە

ب- ئەگەر ب یاشی بخوی، دەمێ کو یسپار بە زەحمەت ب، دئ هەر
سەرکەفی.

ناگە لا. بە ناگە لا. بە لا. سە

1-3- رستا تیکەل:

رستا تیکەل ژ ئەنجام بەفرا هاتنا رستین لیکدایی و نالۆز
بەرەمدەیت (هێرۆ ئەحمەد حەمە غەریب، 36:2008)، ژبەرەندئ ئەف
رستە ژ دوو لارستین سەریخۆ یان پتر و لارستە بەک بەند یان پتر پیکدەیت،
هەر دوو جۆرین لارستین (سەریخۆ و بەند) بۆ دروستکرنا رستا تیکەل بەفرا
پشکار دبن، بەئ جودا هیا ئەف جۆرئ رستئ دگەل رستا نەساده ئەو، کو
لارستین پشکارین ئەوئ هەر دوو کریارین لیکدان و گەهاندن بخۆفە
دگرن، بەئ د رستا نەسادهدا تەها کریارەک تیدا پشکارە، ئەفجا چ
لیکدان بیت یان گەهاندن، ژبەرەندئ لارستین رستا تیکەل وەکو یان
نەساده نین، کو بشین جەگوهۆری بکەن، رستا تیکەل دابەش دبیته ل
سەردوو جۆران:

1-3-1- رستا لیکداییا نالۆز:

ئەو جۆرئ رستا تیکەلە، کو ژ دوو لارستین سەریخۆ یان پتر و لارستە بەک
بەند یان پتر پیکدەیت (یوسف نوری محەمە ئەمین، 36: 2010) و لارستین
ئەوئ ژلایخ رێمانیئە ژەفجودانە و ئەف جۆرئ رستئ ب رستا لیکداییا
نالۆز هاتیته نافکر، چونکی ئەو لارستین پشکارین د پیکهاتا ئەویدا دکن،
ل دەستپیک دەیتە لیکدان و پاشی ب لارستا بەندفە دەیتە گەهاندن، واتە
هەردوو کریارین لیکدان و گەهاندن تیدا پشکارن:

13- مین وانە خواند و ئەز دەرکەفتم داکو یجم، هەندەک پەرتوکان بۆ خۆ
بەینم.

لا. سە نا. لیک لا. سە نا. گە لا. بە لا. سە

14- مین تو دیتی و ئەز دەرکەفتم، داکو ئەوان تشتین ل دەف تە بیەم، بدمە
ف دەیکا خۆ.

لا. سە نا. لیک لا. سە نا. گە لا. بە لا. سە

1-3-2- رستا نالۆزا لیکدایی:

ئەو جۆرئ رستا تیکەل، ژ دوو لارستین سەریخۆ یان پتر و لارستە بەک بەند
یان پتر پیکدەیت، ئەو لارستین پشکارین د پیکهاتا ئەف جۆریدا دکن،
ژلایخ رێمانیئە ژەفجودانە و لارستین ئەوئ ل پشچ دەیتە گەهاندن و
پاشی ب لارستە بەک سەریخۆ یان پترفە دەیتە لیکدان، واتە ل دەستپیک
کریار گەهاندن پەیرهو دکت و پاشی کریار لیکدان، وەك:

5- پیکهاتا هەندەک رستین نالۆزدا د شیاندایە، لارستین ئەوئ جەگوهۆری
بکەن، لەورا رێزبەندما لارستان د رستین نالۆزدا دەیتە گوهۆری.

1-2-2-1- پۆلینکرنا رستا نالۆزل دویف رێزبونو جۆرین لارستان:

رستا نالۆز ژلایخ پیکهاتن و رێزبونو جۆرین لارستان⁽⁵⁾ ل سەر چەند
جۆران دەیتە پۆلینکر، هەلبەت ئەف رێزبونو تەها رۆل د رستین نالۆزدا
دبین، چونکی د ئەف جۆرئ رستیدا لارستین سەریخۆ و بەند پیکفە
پشکارین د پیکهاتا ئەویدا دکن، کەواتە خالا جودا هیا ئەف جۆرئ رستئ
ژ رستین سادە و نەساده یا لیکداییا ئەو، کو لارستین بەند و سەریخۆ بەفرا
پشکارین د پیکهاتا ئەویدا دکن، بەئ یان سادە و نەساده یا لیکداییا تەها
لارستین سەریخۆ دبنە پیکهاتین ئەوان.

رێزبونو لارستان د رستا نالۆزدا ب ئەف رەنگیە:

1- لارستا سەریخۆ + لارستا بەند:

ئەف رێزبونو د رستا نالۆزدا تەها ژ دوو لارستان پیکدەیت و د رێزبەندییا
لارستین ئەف جۆریدا، لارستا بەند لدویف لارستا سەریخۆ دەیت، ب
نامرازەکی گەهاندن دەستپیکدەت، ژلایخ واتایئفە ب لارستا سەریخۆفە
دەیتە گرتدان، وەك:

8- ئەوان تەفونان مین کر، داکو ئەز ئەوان بیەم.

لا. سە نا. گە لا. بە

2- لارستا بەند + لارستا سەریخۆ:

ئەف جۆرئ رێزبەندیی ژ دوو لارستان پیکدەیت، کو لارستە بەک سەریخۆیە،
لارستا دی بەندە، هەلبەت لارستا بەند ل پشیا لارستا سەریخۆ دەیت،
نامرازەکی گەهاندن هەردوو یان بۆ دروستکرنا رستا نالۆز دگەهینتە هەف،
وەك:

9- دەمێ مین چ کر نەین، ئەز دئ سەرەدانا هەو هەو کەم.

نا. گە لا. بە لا. سە

3- لارستا بەند + لارستا سەریخۆ + لارستا بەند:

ئەف جۆرئ رێزبەندیی ژ دوو لارستین بەند و لارستە بەک سەریخۆ پیکدەیت،
کەواتە دوو نامرازین گەهاندن هەنە، رێزبەندییا لارستین ئەف جۆرئ،
لارستا سەریخۆ دگەهیتە د ناقبەرا هەردوو لارستین بەنددا: وەك:

10- ئەگەر هویین هاتن، بەرسفەکی بدەنە مین، داکو ئەز بەرەفیی بکەم.

نا. گە لا. بە لا. سە نا. گە لا. بە

4- لارستا سەریخۆ + لارستا بەند + لارستا بەند:

د رێزبەندییا لارستین ئەف جۆریدا، هەر دوو لارستین بەند ل پشتی لارستا
سەریخۆ دەین و ب نامرازەکی گەهاندن دەستپیکدەن، وەك:

11- ئەوئ ژ دل شول دکر، داکو ژانا خو دابینیکەت، نەکو کاودانەکی
نەخوش ب سەردا بیته.

لا. سە نا. گە لا. بە لا. گە لا. بە

5- لارستا بەند + لارستا بەند + لارستا سەریخۆ:

ئەف جۆرئ رستئ ژ لارستە بەک سەریخۆ و دوو لارستین بەند پیکدەیت، کو
د رێزبەندییا لارستین ئەف جۆریدا، لارستا سەریخۆ ل پشتی هەر دوو

ئەو رستەيە، كو ژ يەكەيەكا سەريخويا ژ ئاستى ژخۆ كيمتر پيكدەيت، واتە تەنھا ژ لارستەيەكا نەسيستەميا سەريخۆ پيكدەيت و ئەف جورئ رستا نەسيستەمى دشت سەريخۆ پيكدەيت، وەك:
22- أ- ئەقان كاران ب داوى بەينە.
ب- بلا.

ھەر وەك د رستا ژمارە (22 ب) دا ديارە، كو ئەف رستە تەنھا ژ لارستەيەكا نەسيستەميا سەريخۆ پيكدەيت و رستەيەكا نەسيستەميا سادە ئافاكەيە.
2-2 رستا نەسيستەميا ليكداي:

ئەو رستەيە، ئەوا ژ ليكدانا دوو لارستين سەريخۆيەن نەسيستەمى يان پتر پيكدەيت، بەلئ ئەو لارستين پشكدارين د پيكداتا ئەف جورئ دكەن، لارستين نەسيستەمينە و ب ھاركاريا(،) ئەم دشتين لارستين رستا ليكداي بەفرا گرئبەدين و رستەكا ليكداي ئافاكەين:
23- أ- فەرموو، ئاغا.
لا.نەس لا.نەس

ب- كەرەمكە، ئەزبەنى .
لا.نەس لا.نەس

ھەرھە مەرج نينە، ھەردەم ئەف رستەيە ژ ليكدانا لارستين نەسيستەمى پيكدەيت، بەلكو د ئەف رستيدا لارستين سيستەمى و نەسيستەمى دكارن بەفرا پيكن، بەلئ ئەقان رستان ھەميان ئيك رژبەندى نينە وەكو ل خوارئ ژھەفجودانە:

1- لارستا سيستەمى + لارستا نەسيستەمى:

24- دئ پرسیار بە زحمەتەن، ھا .
لا.س لا.نەس

2- لارستا نەسيستەمى + لارستا سيستەمى:

25- أ-خۆزى، كورد بيانە دەولەت.
لا.نەس لا.س
ب- فەرموو، لقايرە روپنەخار.
لا.نەس لا.س

3- لارستا سيستەمى + لارستا سيستەمى + لارستا نەسيستەمى:

26- ئەف ئەز ھاتم، تو خۆ بەرھەفكە، ياشە.
لا.س لا.س لا.نەس

4 - لارستا سيستەمى + لارستا نەسيستەمى + لارستا سيستەمى:

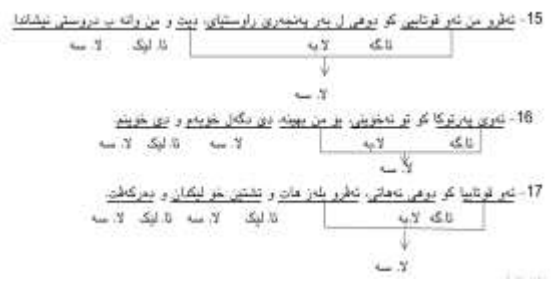
27- ئەز دئ ھيئم، بلا، ئەو ژى پيكت.
لا.س لا.نەس لا.س

5- لارستا نەسيستەمى + لارستا نەسيستەمى + لارستا سيستەمى

28- بەلئ، راستە، ئەز دئ ھيئم.
لا.نەس لا.نەس لا.س

6- لارستا نەسيستەمى + لارستا سيستەمى + لارستا نەسيستەمى:

29- ئەز دئ تە كوژم، ھا.

2- رستين نەسيستەمى:

ئەو رستەنە، يين ژلاين(سيستەمى زمانيفە كيماسى تيدا ھەنە، چونكى پيگريپ ب ياساين رستە سازين پيكداتا رستان ناكەن و ب پيكداتين نامادە دەينە دانان)(پەسار محەمەد حەسەن، 2013: 27-28) و ئەف جورە رستە وەك رستين سيستەمى نين، كو كارل گورەي پيدفيايتين خۆ پيكدەين ديين رستى ھەلبەتريت، ئەركئ ئەوان تەنھا (دەرپرنا ھەلۇبىستى ئاخفتنكەرە)(پەسار محەمەد حەسەن، 2013: 28)، ل دويف ياسا و دەستورين ئافاكەرين رستى ناچن، ژبەرھندئ ب رستين نەسيستەمى دەينە دانان، ئەف جورئ رستى دبيت ب شۆوھين (فونيم، مۇرفيم، پەيف، گرئ ، لارستە) دا خۇباين، لەورا ئەف پيكداتە ب فۇرم دەينە دانان (6)، بەلئ ئەم نەشين بزين ئەف پيكداتە (فونيم، مۇرفيم، پەيف، گرئ) نە، چونكى ئەف پيكداتە دكارن ب شۆوھين سەريخۆ پيكن و واتايەكا تەمام بگەھين، وەك:

18- أ- تە چيكر؟

ب- م (7).

19- أ- تە كارين خۆ ب داوى ھينان؟

ب- نە.

20- أ- تە وانە خواند؟

ب- بەلئ.

رستا(18ب) بەرسفا رستا(18أ) يە، كو ئەف رستە ب شۆوئ فونيمەكەيە، شيايە ب شۆوھەكئ سەريخۆ جەئ رستەكئ بگريت، ھەر وەسا رستا (19ب) كو ب شۆوھين مۇرفيمەكەيە و رستا (20ب) ب شۆوھين پەيفەكەيە و ھەر سايان ژى واتايەكا تەمام دگەھين. ھەلبەت ئەف ھەمەجۇريا رستين نەسيستەمى نابيتە ھۆكارئ تيكدانان ئەف جورئ، چونكى ئەف جورە ھەلوپوستى ئاخفتنكەرى خۇبا دكەن.

ھەر وەسا دكارن وەك (لارستەيك د پيكداتا رستين نەسادەدا پيكن)(پەسار محەمەد حەسەن، 2013: 28)، كەواتە دكارن ل ھەمبەر ھندەك لارستين دى راوہستان ئەفجا چ لارستين سيستەمى يان نەسيستەمى بن، پيدفيايە ئەف ھەر دوو جورە (د ھەف ئاست، ئانكو لارستە بن ل ھەمبەرى ئيك) (بائيز عومەر ئەحمەد و شليز نايف ئەمين، 2009: 27)، وەك:

21- أ- بيژەحمەت، ئەوى پئومى بدەف من.

لا.نەس لا.س

ب- فەرمو، چاين فەخۆ، ئەز بەنى.

لا.نەس لا.س لا.نەس

رستين ژمارە(21) ژ لارستين نەسيستەمى و سيستەمى پيكدەين و ئەف ھەر دوو جورە دكارن بەفرا پيكن و رستەيەكا ليكداي ئافاكەين، رستا نەسيستەمى ژلاين پيكداتيفە دابەش دبيتە ل سەر:-

1-1- رستا نەسيستەميا سادە :

لا.نەس لا.س لا.نەس

ب-لارستا بەند: ئەف جورئ لارستى ھەمى دەمان نەشېت بتخى وەك لارستەك ژلاين رېزىمانىفە راوہستىت، ھەرچەندە پېكېپىن پېدق(بکەر، بەرکار، کار،...) تېدانە، بەل ئەف لارستە ب لارستا سەرىخۇفە گرېدايە، لەورا ب لارستا بەند دەيتە نافکر، دەيتە لارستەك ژ رستا نەسادەيا ئالۇز (يوسف نورى محەمەد ئەمىن، 2010: 34-35) و تېکەل(لېکداييا ئالۇز و ئالۇزا لېکدايى):

ئەز دئ بئژمە تە، دا تو خوە ئامادەبکەي.

لا.سە لا.بە

2-جۆرېن رستېن لېکدايى د ئەف فەكۆلېنېدا نەھاتىنە ديارکر، چونكى ھەمى لارستېن ئەوئ سەرىخۇنە و ھاتنا ئامرازى لېکدايى ل پېشېيا لارستېن سەرىخۇ د رستەييا لېکدايىدا جۆرېن لارستېن سېستەمى ناگوھۆرن، بۇ پتر پېزانېن ل سەر جۆرېن رستېن لېکدايى بئپەر:

1-عەبدوئلا حوسېن رەسول، 2005: 47-50.

2-يوسف نورى محەمەد ئەمىن، 2010: 62-68.

3-ئامرازى گەھاندېن (کو) ل پېشېيا لارستېن بەندېن ديارکەرىدا دەيتە، ھەرودە دا شىاندایە نىشانېن نىشى(ا، ئ) و کومکرېن (ئېن) د دوخى خستەنەسەر لگەل ئامرازى گەھاندېن جەفرا بېن، ھەر وەك رستا ژمارە (1) يا ژئرى، يان ئامرازى گەھاندېن د رستا ژمارە(2) يان نىشانېن دۇخى خستەنەسەر رستېن(3) يېن ژئرى ھاتىنە لادان:

1-ئەو زارۇکا کو دوھى ل باخچەيى دگرى، فەگەربايە مالا

خۆ.

2-ئەو زارۇکا دوھى ل باخچەيى دگرى، فەگەربايە مالا خۆ.

3-ئەو زارۇکا کو دوھى ل باخچەيى دگرى، فەگەربايە مالا خۆ.

4-د رستا ئالۇز دا ب گوھۆرىنا ئامرازى گەھاندېن جۆرېن ئەوئ لارستا بەند بۇ جۆرەك دى دەيتە گوھۆرىن:

1-ئەگەر تە خواندنا خوە بدوماھى ھىنا، ئەز دئ ھېم.

لا.بەندا ئەگەرى

2-دەمى کو تە خواندنا خوە ب دوماھى ھىنا، ئەز دئ ھېم.

لا.بەندا دەمى

5-رېزبەندىيا لارستان د رستا ئالۇزدا د شىاندایە جېگوھۆرىن بکەن(غەربىە عەگىد خەلېل، 2010: 28-39)، بەل رېزبەندىيا ئەفان لارستان د ئەف فەكۆلېنېدا لگورەي رېزبەندىيا روودانېن کارېن لارستان ھاتىنە رېزکرن.

6-بۇ پتر پېزانېن بئپەر: پەسار محەمەد حەسەن سەعید، 2013: 26-35.

7-ئەف لارستەيە ب شېوہى فۆنېما(م) ھاتىيە دەرېرېن، کو جېئ بەرسفا (بەل) دگرېت.

ژندەر:

1- ب زمانى كوردى:

1-بانېز عومەر ئەحمەد و شلېر نايف ئەمىن(2009)، لارستە د دىالىكتا سەرى يا زمانى كوردىدا (گوفەرا بەھدىنى)، گۇفارا زانکویا دھوك، بەرپەندا (12)، ژمارە 2، دھوك، ل 17-35.

2-بانېز عومەر ئەحمەد(2012)، رستە ژلاين پېكەتتېفە ددىالىكتا سەرى يا زمانى كوردىدا (شېوہزار بەھدىنى)، گۇفارا زانکویا دھوك، بەرپەندا (15)، ژمارە 1، ژمارا پاشكو، دھوك، ل 40-45.

7-لارستا نەسېستەمى + لارستا نەسېستەمى + لارستا سېستەمى + لارستا نەسېستەمى:

30- كورو، ھىشاربە، ئەو ھات، نەترسى.

لا.نەس لا.نەس لا.س لا.نەس

8- لارستا نەسېستەمى + لارستا نەسېستەمى + لارستا نەسېستەمى + لارستا سېستەمى:

31- كچې، ئەيتا، سەحكەي، ئەفە پ، وانەپ، شروؤفە دكەت.

لا.نەس لا.نەس لا.س لا.نەس

9- لارستا نەسېستەمى + لارستا سېستەمى + لارستا نەسېستەمى + لارستا سېستەمى:

32- ئەز خدام، وەرە مالې، سۆزبېت، ئەز فەگەر مە مالې.

لا.نەس لا.س لا.نەس لا.س

ئەنجام:

1-رستە ژلاين ھەبوونېفە دەيتە دوو جۆر(سېستەمى، نەسېستەمى)، ئەف پۆلېنكرنا و ژھەفجودابوونا ژبو بنەمايېن ئافاكەرېن رستەسازىيا زمانى كوردى رستان فەدگەرېت.

2-لارستا دەيتە پېكېپىن ئافاكەرېن رستان، چونكى تەنھا پشكدارىيى د پېكەپاتا رستا نەسادە و تېكەلدا ناکەت، بەلكو دەيتە پېكېپىن رستا سادەزى.

3-لارستېن سېستەمى(سەرىخۇ، بەند) كارتېكرن ل سەر پېكەپاتا رستېن سېستەمى و نەسېستەمى ھەنە، چونكى لارستا سەرىخۇ دەيتە پېكەپن بۇ رستېن سېستەمىيېن (سادە، نەسادە، تېكەل) و نەسېستەمىيا لېکدايى، بەل لارستا بەند دەيتە پېكەپن بۇ رستېن سېستەمىيېن(نەسادەيا ئالۇز، تېكەل).

4- لارستا سېستەمى و نەسېستەمى كارتېكرن ل سەر پۆلېنكرنا جۆرېن رستا نەسېستەمى ژلاين پېكەتتېفە (سادە، لېکدايى) ھەيە، چونكى لارستا نەسېستەمى پشكدارىن د پېكەپاتا رستېن سادە و لېکدايىدا دكەت، بەل لارستا سېستەمى دەيتە پېكەپىن رستا لېکدايى، نەك سادە.

5- د شىاندایە، کو رېزبەندىيا لارستان د باراپترىا رستېن سېستەمىيا نەسادەيا ئالۇزدا بئپتە گوھۆرىن، بەل ئەو رېزبەندىيا ھاتىيە ديارکر ل گورەي روودانېن کارېن لارستان وەکو زەنجىرەيى ب و نەسېستەمىيا لېکدايى. تېبىيى:

1-رستە سېستەمى ژلاين بكارھېنانېفە دەيتە دوو جۆر:

أ-لارستا سەرىخۇ: ئەو جۆر لارستەيە، ي ب كېمىفە ژ گرېنەكا ئاڧى و گرېنەكا كارى پېكەھېت، (دشېت تەنھا وەك رستەيەكا سەرىخۇ ژلاين رېزىمانىفە رابوہستىت)(بانېز عومەر ئەحمەد و شلېر نايف ئەمىن، 2009: 28) ئەف لارستە ھەر دەم تەنھا ھات، دئ رستەيەكا سادە پېكەپىنېت، كو (پەيوەندى رېزىمانى لەگەل دەرەوہى خۇيدا نەبېت)(شلېر رەسول محەمەد بەرزنجى، 2004: 40)، بەل ھەر دەم ب شېوہەك سەرىخۇ دگەل لارستېن سەرىخۇ و بەند ھات، ل ئەو دەمى دئ رستېن نەسادە و تېكەل پېكەپىنېت.

- 3- به کر عومەر عەل (1992)، بەستن و کرتانندن لە کوردیدا، نامەى ماجستێر، کۆلیجى ئاداب، زانکۆى سەلاحەددین، هەولێر.
- 4- پەسار محەمەد حەسەن سەعید (2013)، رۆل لارستى درستی ئیکداى و ئالوزین زمانى کوردیدا، ناما ماستەر، کۆلیژا ئاداب، زانکۆیا دهوک.
- 5- شلێر رەسول محەمەد بەرزنجی (2004) یاساکانی دارشتى لارستەى دیارخەرى لە زمانى کوردیدا، نامەى دکتورا، کۆلیژى ئاداب، زانکۆى سەلاحەددین، هەولێر.
- 6- شیلان عومەر حەسەن (2011)، پەيوەندى سینتاکس و سیمانتیک لە ریزمانى کوردیدا، نامەى دکتورا، کۆلیژى زمان، زانکۆى سلیمان.
- 7- عەبدوڵلا حوسێن رەسول (2014)، پوختەیهکی وردى رستەسازى کوردی، چاپى سێیهەم، چاپخانهى هێقى، هەولێر.
- 8- غەریبه عەگید خەلیل (2012)، بەراوردکرنا رستا ئالۆز دناقبەرا زمانى کوردی (شێوهزار بەهیدى) و فارسیدا، چاپا ئیک، چاپخانهیا خانى، دهوک.
- 9- کوردستان موکریانى (1986) رستەسازى رستەى سادە لە زمانى کوردیدا، وهزارەتى رۆشنییری، دارالحرية للطباعة، بغداد.
- 10- هێرۆ ئەحمەد حەمە غەریب (2008)، شێوهکانى گێرانەوه لە رستەى کوردیدا، نامەى ماجستێر، کۆلیجى زمان، زانکۆى سلیمان.
- 11- یوسف نوری محەمەد ئەمین (2010)، رستەى ئیکدراو لە زمانى کوردیدا بە پێى یاساکانى گۆزانەوه، نامەى ماجستێر، کۆلیجى زمان، زانکۆى سەلاحەددین.

2- ب زمانى ئینگلیزى:

- 12- Andersen, S. (2014) Sentence Types and Functions, University Writing Center.
- 13- Carnie, A. (2006) clause types a descriptive tangent into the types of clauses pdf.
- 14- Crystal, D. (2003), A dictionary of linguistics and phonetics, blakwell: oxford.
- 15- Quirk, R. & Greenbaum, S. (1992), A University Grammar of English, London.